

SÜ'

(bk. SEYYİE).

SU KEMERİ

Üzerinden su kanalı geçen
bir çeşit köprü.

İki yüksek arazi arasında alçak seviyede ki vadi, akarsu gibi engellerden suyu aşır- mak amacıyla eş yükseltideki iki nokta arasını bağlayan, pâyeler ve kemerler üze- rinde yükseltilmiş köprü olup üzerindeki kanallardan akıtılan suyun serbest biçim- de akışını sağlamak için çok hassas bir yük- seklik ve eğim hesaplaması gerektiren mi- marlık ve mühendislik eserlerindendir. Ara- zinin durumuna göre bazan kilden yapı- ma künklerle toprağın altından, bazan da kayalık arazilerden kayaların üzerine oyu- lan kanallar vasıtasıyla taşınan su arazi ta- şı, kesme taş ve tuğla inşaat malzemesin- den ve Horasan harcı kullanılarak inşa edi- len kemerli su yollarıyla istenilen yere ulaş- tırılıyordu.

Bu mimari tipin tarihte bilinen ilk örne- ği Asurlular'ın milâttan önce 494-490 yıl- ları arasında Kuzey Irak'ta Ninevâ Jervan'- da inşa ettikleri su kemeridir. Helenistik ve Roma dönemlerinde bu mimari tipin en gösterişli örnekleri verilmiştir. Milâttan önce 145'te Praetor Marcius'un Roma'ya su getirmek için yaptırdığı, uzunluğu 90 kilometreyi aşan su yolunun 10 kilomet- relik kısmında su kemerleri kullanılmıştır. Milâttan önce 33 yılında Agrippa'nın inşa ettirdiği su yolunun 9,5 kilometrelik kıs- mını su kemerleri oluşturmuştur. 36 yılın- da yapılan Caligula su yolunun 14 kilomet- relik bölümünde su kemerlerinden fayda- lanılmıştır. İspanya'da İmparator Trajanus devrine ait (53-117) Segovia Su Kemerli çift

katlı 109 kemerden oluşur. Romalılar'ın Ku- zey Afrika'da Cezayir'in Kostantine şehrine su getirmek için inşa ettikleri Antonianus Su Kemerli ve Caesarea'ya su taşıyan 16 kilometrelik su yoluna ait 24 m. yüksekli- ğindeki muhteşem su kemerli önemli ör- neklerdendir.

İstanbul'da Geç Roma-Erken Hristiyan- lık dönemlerinde yaptırılan en önemli su kemerli olan Bozdoğan Kemerli'nin aslı İm- parator Hadrianus devrine ait (117-138) bir su yolunun önemli bir parçası olduğu ve Büyük Konstantinos zamanında onarı- larak Trakya'dan getirilen bir su şebekesi- ne bağlandığı kabul edilir. Bu kemer Os- manlı devrinde çeşitli onarımlardan sonra Halkalı su yollarının bir parçası olarak kul- lanılmıştır (bk. BOZDOĞAN KEMERİ). Aynı döneme ait bir başka su kemerli Mahmut- bey-Atışalanı arasında Uzuncaova deresi üzerindeki Mâzul Kemer'dir (Mazlûm Ke- mer). IV. yüzyıla tarihlenen bu kemer belki de Valens zamanında (364-378) inşa edil- miştir. V. Konstantinos devrinde (741-775) tamir edilmiş olup Fâtih Sultan Mehmed zamanında yapılan tâdilâtlerden sonra Türk devrinde de kullanılmıştır. Kalker taşı blok- larından iki sıra kemerli olarak inşa edilen Mâzul Kemer 110 m. boyundadır.

Anadolu'da Roma dönemine ait çok sa- yıda su kemerli örneği bulunur. Başlıca ör- nekler içinde Aspendos'a Köprüçay üze- rinden kuzeydeki dağlardan su getiren ke- merler II. yüzyıla tarihlenir. 30 metreden fazla yüksekliği olan çift katlı kemerlerden oluşan bu su yolu parçalar halinde günü- müze ulaşmıştır. Side'ye Manavgat çayın- dan su getiren 30 km. uzunluğundaki yo- lun değişik kısımlarında blok taşlarla inşa edilmiş, milâttan sonra II. yüzyıla ait ke- merler kullanılmıştır. Antakya'ya Harbiye'- den su getiren Trajan Su Kemerli'nin (98- 117) kalıntıları halen görülebilir. Kayseri'- ye Gürpınar suyunu getiren on üç gözlü

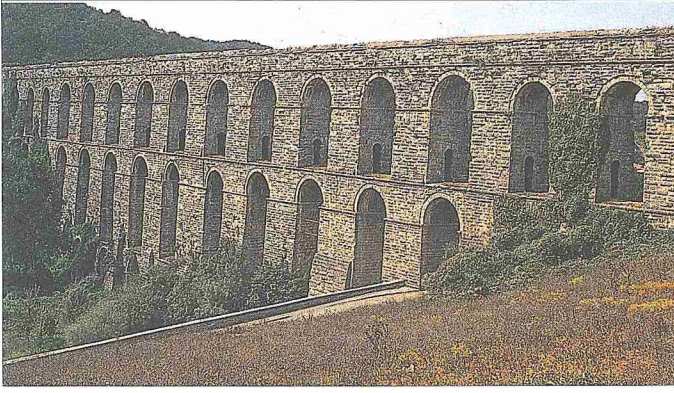
kemer 172 m. boyundadır. Nikomedia'ya (İzmit) su taşıyan Üçtepeler Su Kemerli Ağa deresi üzerinde ve 100 m. uzunluğunda- dır. Bergama'ya Madradağı'ndan su geti- ren sistemin önemli bir parçası olan tek göz sırasından oluşan su kemerinin kalın- tıları günümüze kadar gelmiştir. Bizans- lılar Roma dönemi su kemerlerini kulan- dıkları gibi yenilerini de yapmışlardır. Ephe- sos'ta Ayasuluk'a doğu yönünden su ge- tiren kemerler kısmen sağlam durumda- dır. Mylasa'nın (Milas) doğu kısmındaki su kemerli iki katlıdır. İznik'te Iustinianos dev- rine ait olması gereken su kemerine ait kalıntılar Lefke Kapısı yakınında görülmek- tedir. Trabzon'da İmaret deresinin üze- rinde 30 m. boyundaki su kemerli Iustinia- nos devrine tarihlenir. Sumela Manastı- rı'na su getiren çok gözlü kemer bir ya- maca yaslanmış durumdadır.

Osmanlı döneminde imparatorluğun de- ğişik yerlerinde su kemerlerinin inşa edil- diği görülür. İstanbul'da sayıları kırk civa- rında olan önemli örnekler bilinmektedir. Şehrin en önemli su şebekesi olan Kırkçeş- me su tesisi üzerinde otuz beş adet ke- mer mevcut olup bunlardan altısı iki veya üç katlı anıtsal örneklerdir. I. Theodosios devrine (379-395) tarihlenen bu su hattı VII. yüzyıl başlarından itibaren batıdan ge- len saldırılar sırasında tahrip edilmiştir. Bu tesis 1554-1563 yılları arasında Mimar Si- nan tarafından neredeyse yeniden yapı- tılmıştır (bk. KIRKÇEŞME SULARI). Tesisin en muhteşem yapıları Moğlova Kemerli ile (bk. MOĞLOVA KEMERİ) 711 m. boyunda, 25 m. yüksekliğinde iki katlı bir yapı olan Uzunkeşme'dir. Aslı Roma dönemine ait olan, fakat Türk döneminde yenilenen ke- merlerden biri olarak kabul edilen Kovuk- kemer (Kırıkkemer) üç kat halinde inşa edil- miştir. Cebeciköy deresi üzerindeki Güzel- cekemer (Gözlücekemer) altta sekiz, üst ka- tında on bir göze sahip, dokuz pâyenin ta- şıdığı 165 m. boyunda bir yapıdır. Tesisin doğu kolu üzerindeki Paşa Kemerli (Balık- zâde Kemerli) 971'de (1563-64) Sinan tara- fından yapılmıştır. Cebeciköy deresinin tâli kollarından biri üzerine kurulan Karake- mer, Develioğlu Kemerli, Vâlide Kemerli ve Alacahamam Kemerli tek katlı diğer önem- li kemerlerdendir.

Yapımı I. Mahmud döneminde gerçekte- leştirilen Taksim su sistemi üzerindeki ke- merlerden en önemlisi yirmi bir gözlü, 400 m. uzunluğundaki I. Mahmud Kemerli'dir. Sadece üstünde kurulmuş olduğu derenin üzerindeki kısmı iki kemer sırası halinde yapılmıştır. Buna göre daha mütevazı bo- yutlardaki Bahçeköy Kemerli 150 m. uzun-

Aspendos'ta
Roma
dönemine ait
su kemerinin
kalıntıları

Kırkçeşme
su tesislerinden
Kovukkemer
(Kırkkemer)

luğundadır. Her iki kemerin inşa tarihi 1144'tür (1731-32) (bk. TAKSİM SULARI). Halkalı sularına ait Şirinkemer adıyla da bilinen Ali Paşa Kemer, Atışalanı-Metris Çiftliği yakınında Ayvalı deresinin kolu üzerinde kurulmuş çift sıra kemerli bir yapıdır. Yuvasından düştükten sonra kaybolan "mâşallah" yazılı taş blok üzerinde 1205 (1790-91) tarihi tesbit edilmiştir. Aynı bölgede Sinan'ın eseri olan Avasköy Kemer (Yılanlıkemer, Tekkemer) on bir gözlü, tek katlı olup kalker bloklarından inşa edilmiştir. Halkalı sularının Süleymaniye yolu üstündeki tek gözlü Kumrulu Kemer (Akyar Kemer), üç gözlü Karakemer ve Beyazıt su yolu keşişiminde Turunçlu suyunu şehre taşıyan Paşa Kemerı sıradan su kemerleridir.

Kanûnî Sultan Süleyman döneminde Haseki Hürrem Sultan adına Edirne'nin kuzeydoğusundaki Taşmüsellim, Hıdırağa köyleri ve Kurtalçağı deresi gibi kaynaklardan şehre su getirilmiştir. Tezkirelerde belirtilmemekle birlikte bu tesislerin Selimiye Camii ve Külliyesi'nin inşası sırasında Mimar Sinan tarafından 978 (1570-71) yılı civarında inşa edildiği kabul edilir. Kesme taştan yapılmış, tek sıra halinde sivri kemerlerden oluşan bu su yapıları Hançerli Kemer, Ortakçı Kemer, Arap Kemer, Çifttekemer, Kurt Kemer, Yedigöz Kemer, Hıdırağa Kemer, Üçgöz Kemer, Oğlanlı Kemer, Hasanağa Kemer'dir. Zamanla harap olan kemerler 1890'da Edirne Valisi İzzet Paşa tarafından tamir ettirilmiştir.

Kadifekale'deki eski İzmir'e (Smyrna) su getiren Bizans dönemine ait su kemeri Şirinyer'de (Kızılçullu) Kemer çayının üzerine inşa edilmiştir. Üç kat kemerli bu tesis Osmanlı devrinde defalarca onarılarak XVII. yüzyılın ortalarına kadar kullanılmış, aynı yüzyılın ikinci yarısı içlerinde Sadrazam Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa tarafından Vezirsuyu diye anılan suyu şehre getiren su yolu ile Vezirkemerli inşa edil-

ce eski su yolları iptal edilmiştir. 160 m. uzunluğundaki Vezirkemerli beden kısmı kaba taştan, sivri kemerleri tuğladan yapılmış, kemer aralarında tuğladan hafifletme kemerleri kullanılmıştır.

Anadolu'daki örnekler içinde Safranbolu'ya su getiren ve İncekaya Köprüsü yakınında bulunan su kemeri Sadrazam Safranbolulu İzzet Mehmed Paşa tarafından 1794-1798 yılları arasında yaptırılmış, 116 m. uzunluğunda ve 60 m. yüksekliğindeki kemer moloz taş ve harçla inşa edilmiştir; biri büyük, beşi küçük kemerden meydana gelmektedir. Pınarbaşı su kaynağından Kırkgöz suyunu Kahramanmaraş'a taşıyan Akdere Su kemeri 4,10 m. genişliği, 1,10 m. kemer açıklığı olan tek bir sivri kemerle vadiyi aşar. Moloz taş üzerine kesme taş kaplamalı kemer günümüzde harap durumdadır. Hamza Gündoğdu'nun Alâüddeve veya Kanûnî Sultan Süleyman dönemine tarihlenen bu su tesisi (DİA, XXIV, 200) Mehmet Özkarcı tarafından 1618 yılı civarına tarihlenmekte ve bânisinin Bayezidoğulları'ndan Hacı Abdullah Bey olması gerektiği belirtilmektedir (Türk Kültür Varlıkları Envanteri, I, 519). Hârûnürreşid'in eşi Zübeyde Hanım tarafından Tâif yönünden Arafat'a taşınan suyu (Aynizübeyde suyu) kemerler aracılığıyla Mihri-

mah Sultan Mekke'ye taşımıştır. Mimar Sinan'a mal edilen, Arafat-Müzdelifa arasındaki bu kemerler yıkılmıştır.

Balkanlar'da Türk döneminde yaptırılan anıtsal su kemerleri içinde Yunanistan-Kavala'da Kanûnî Sultan Süleyman zamanında inşa edilen çift katlı su kemerinde kalın pâyeler arasına atılan alt kat kemerleri üst kata göre daha geniş tutulmuş, üst kat kemerleri arasına altı üstlü hafifletme gözleri yapılmıştır. Üsküp'ün kuzeybatı kısmındaki Mustafa Paşa Su Kemerı Banya dağından elli beş kemerle su getiren 3800 metrelik bir yapıdır. Bu kemer XIX. yüzyılın başında Hamza Paşa tarafından tamir ettirilmiştir. Kesme taş ve moloz taştan yapılmış, kemerlerinde tuğla kullanılmıştır. Yunan adalarından Ayıavavra'ya Osmanlı hâkimiyetindeyken XVI. yüzyıl ortalarındaki imar faaliyetleri sırasında inşa edilen su yoluyla 3 km. uzaklıktaki bir kaynaktan su taşınmıştır. Bu tesisin su kemeri 360 gözden meydana geliyordu. Kıbrıs'ta Limasol-Larnaka arasındaki su kemeri Ebûbekir Paşa tarafından 1746-1750 yılları arasında tek katlı ve üç parça halinde yaptırılmıştır. Avrupa'da XVIII. yüzyılda Kral V. John tarafından Lizbon'da yaptırılan 18 km. uzunluğundaki Aguas Livres Su Kemerı ile 1848 tarihli Marsilya su yoluna ait Roquefavour Su Kemerı bu mimari tipin en muhteşem örneklerdir. Su kemerlerinde uygulanan temel mühendislik esaslarının günümüzde tarım alanlarının sulanmasında kullanılan kanallarda aynen uygulandığı görülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

K. O. Daiman, *Der Valens-Aquädukt in Konstantinopel*, Bamberg 1933; Saadi Nazım Nirven, *İstanbul Suları*, İstanbul 1946; Naci Yüngül, *Taksim Suyu Tesisleri*, İstanbul 1957, s. 35-36, şekil 21; Ayhan Aytöre, "Türklerde Su Mimarisi", *Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi* (Ankara 19-24 Ekim 1959), *Kongreye Sunulan Tebliğler*, Ankara 1962, s. 45-69; Arif Müfid Mansel, *Side*, Ankara 1978, s. 79-94; Ayverdi, *Avrupa'da*

Kavalı'da
Kanûnî
Sultan
Süleyman
döneminde
inşa edilen
su kemeri -
Yunanistan

Osmanlı Mi'mârî Eserleri III, s. 303; a.e. IV, s. 237-238, rs. 108-112; Oral Onur, *Edirne Su Kûltürü*, İstanbul 1985, s. 36, 71, 76; Ünal Özış, *Su Mühendisliği Tarihi Açısından Türkiye'deki Eski Su Yapıları*, Ankara 1994; Kâzım Çeçen, *Halkalı Suları*, İstanbul 1991, s. 121-138; a.mlf., *Takvim ve Hamidiye Suları*, İstanbul 1992, s. 66-68; a.mlf., *Sinan's Water Supply System in İstanbul*, İstanbul 1992, s. 91-125; a.mlf., *The Longest Roman Water Supply Line*, İstanbul 1996, s. 42-61; a.mlf., "XVI. Yüzyıldaki Osmanlı İmparatorluğunda Yapılan Su Tesisleri", *Osmanlı İmparatorluğunun Doruğu 16. Yüzyıl Teknolojisi* (ed. Kâzım Çeçen), İstanbul 1999, s. 19-53; a.mlf., "Mazul Kemer", *DBİst.A*, V, 313-314; a.mlf., "Sukemerleri", a.e., VII, 53-55; a.mlf., "Kırkeşme Suları", *DİA*, XXV, 476-479; Neriman Meriç Köylüoğlu, *Edirne'de Osmanlıdan Günümüze Su Yapıları*, Edirne 2001, s. 16-20, rs. 1-2; Mustafa Özer, *Üsküp'te Türk Mimarisi*, Ankara 2006, s. 160-162, rs. 386-389, şekil 33-34; Mehmet Özkarcı, *Türk Kültür Varlıkları Envanteri: Kahramanmaraş*, Ankara 2007, I, 519-520; R. Ekrem Koçu, "Bozdoğan Su Kemer", *TTOK Belleteni*, sy. 155 (1954), s. 18; Pakalın, III, 263; "Su Kemer, Su Yolu", *TA*, XXIX, 444-448; Hamza Gündoğdu, "Kahramanmaraş", *DİA*, XXIV, 200.

ENİS KARAKAYA

SUAL

(السؤال)

Mükellef insanların dünyadaki inanç ve davranışlarından kabirde ve kıyamet gününde sorguya çekilmeleri anlamında terim.

Sözlükte "birinden bir şey vermesini talep etmek; sormak, sorguya tâbi tutmak" anlamında masdar olan suâl (mes'ele) kelimesi isim olarak da kullanılır. Râgıb el-İsfahânî, sualin asıl mânasının "birinden bilgi veya mal vermesini ya da bunlara götüreceği yolu göstermesini istemek"ten ibaret bulunduğunu söylemekte, bazı soru sorulup bilgi edinmeye değil muhatapı azarlayıp susturmayı yönelik olduğunu belirtmektedir (*el-Müfredât*, "s'el" md.; krş. *Kâmus Tercümesi*, III, 1351-1352).

Kabir Sualı. Kur'an-ı Kerim'de kabir sualine işaret eden âyetlerden biri Cenâb-ı Hakk'ın, iman edenleri hem dünyada hem âhirette sağlam söz ve kararlı davranışa mazhar kılacağını bildiren beyanıdır (İbrâhîm 14/27). Münker ve Nekir melekleri tarafından yapılacak sorgulamada kişiye rabbi, peygamberi ve dini sorulur; müminler kolayca cevap verirken kâfir veya münafık olanlar, "Bilmiyorum, ben çevremdeki insanlara uydum, onların yaptığını yaptım" der (Buhârî, "Cenâ'iz", 67, 86; Müslim, "Cennet", 70-74; Taberî, XIII, 279-286). Kabir sualinin keyfiyeti konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bazılarına göre

sual ruha, bazılarına göre ise ruhsuz cesede sunulacaktır. Ehl-i sünnet âlimlerinin çoğuna göre ölmüş kişi suali anlayacak ve cevap vermeye gücü yetecek, aynı zamanda kabir nimetinin lezzetini veya azabın acısını duyacak kadar bir hayata sahip kılınacak, dolayısıyla sual ruh ve bedene yönelik olacaktır. Ancak bu esnada ruhun dünya hayatındaki vasıflarıyla bedene iade edilip edilmeyeceği hususunda kesin bir sonuca varılamamıştır. Mâtürîdî'nin de belirttiği gibi gayb âlemine ait olan bu meselede bir nevi hayatın mevcudiyeti benimsendikten sonra tevakkuf edip herhangi bir fikir beyan etmemek en isabetli yol olarak görülmektedir (Nesefî, II, 764; bk. ACBÜ'z-ZENEb).

Maşherdeki Sual. Kıyamet gününde yeniden dirilme ve arasât meydanında toplanma (ba's, haşr) gerçekleşikten sonra hesabın başlayacağı bilinmektedir. Hesap sual, kitap ve mizan safhalarından oluşmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de kıyamet günü insanların dinî sorumlulukları çerçevesinde sorguya tâbi tutulacaklarına dair ondan fazla âyet yer almaktadır; bunların bir kısmı "hesaba çekilme" mânasına da gelmektedir (M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "s'el" md.). Rahmân sûresinde kıyametin kopması tasvir edilirken o gün insana da cine de günahının sorulmayacağı ifade edilmesi (55/39), arasât meydanında toplanma ve hesaba çekilme merhalesinin başlamasından önceki döneme ait bir beyan olabileceği gibi kişilerin görevli melekler tarafından zaten tanındığı anlamına da gelebilir. Nitekim âyetin devamında, "Suçlular simalarından tanınır, perçemlerinden ve ayaklarından yakalanır" buyrulmaktadır (er-Rahmân 55/41). Ayrıca söz konusu âyet, "Ne yaptın, ne suç işledin?" şeklinde değil, "Niçin yaptın, niçin suç işledin?" biçiminde de yorumlanmıştır (Mâtürîdî, V, 290-291). Peygamberler günah işlemekten korunmuş oldukları halde Kur'an-ı Kerim'de onlara da sual yöneltileceği ifade edilmektedir (el-A'râf 7/6; el-Ahzâb 33/7-8). Müfessirler, söz konusu sualin -adaletin herkesin önünde tecelli ettiğinin anlaşılması hikmetine bağlı olarak- ilâhî mesajı tebliğ edişlerini ve ümmetlerin bu tebliğe ne cevap verdiklerini hedef aldığını belirtirler. Nitekim diğer bir âyetinde kıyamet günü Cenâb-ı Hakk'ın peygamberleri toplayıp davetlerine ne kadar icâbet edileceğini soracağı (el-Mâide 5/109), bir âyetinde de ümmetlere kendilerine gönderilen Allah elçilerine nasıl cevap verdikleri sualini tevcih edeceği bildirilmektedir (el-Kasas 28/65; Taberî, VIII, 159-160; XXI, 152; Mâtürî-

dî, V, 290-292; XI, 311). Zuhurf sûresinde (43/44) Resûlullah'a hitap edilerek Kur'an'ın kendisine ve ümmetine bir öğüt vesilesi olduğu ve ileride ondan sorumlu tutulacakları ifade edilmektedir. Kur'an-ı Kerim'den âhirette insanlara yöneltilecek soruların iman ve sâlih amel, vahyin tebliği ve bu tebliğin benimsenmesine, insanları din-den soğutma suçuna ve ayrıca dünya nimetlerinin şükrü gibi konulara yönelik olacağı anlaşılmaktadır.

Kıyamet günü sorgulaması konusunda hadis kitaplarında epeyce rivayet bulunmaktadır. Hz. Peygamber'in Vedâ hutbesine yer veren kaynaklar onun konuşması esnasında, "Bir gün rabbimize kavuşacaksınız, O bütün hareket ve davranışlarınızdan sizi sorguya çekecektir" dediğini nakletmiştir (Buhârî, "Eđâhî", 5; Müslim, "Kasâme", 29). Ebû Hüreyre'den rivayet edilen bir hadiste Resûl-i Ekrem kıyamet günü ilk sorgulanması sırasında kula şöyle deneceğini belirtmektedir: "Sana beden sağlığı vermemiş ve seni soğuk sudan kandırmamış mıydık?" (Tirmizî, "Tefsîrül-Kur'an", 102). Yine Resûlullah bir gün Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'le karınlarını doyurduktan sonra şöyle demiştir: "Varlığım kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki kıyamet gününde bu nimetten mutlaka sorguya çekileceksiniz. Sizi evinizden açılıp çıkarmıştı, şimdi ise bu nimete nâil olduktan sonra evinize dönüyorsunuz" (Müslim, "Eşribe", 140; İbn Mâce, "Zühd", 12; Tirmizî, "Zühd", 39). Konuyla ilgili en kapsamlı hadisi İbn Mes'ûd rivayet etmiştir: "Kıyamet günü hiçbir kimse şu beş soruya muhatap olmadan rabbinin huzurundan ayrılamaz: Ömrünü hangi yolda geçirdiği, gençliğini hangi çizgide eskittiği, servetini nereden kazanıp nereye harcadığı ve ilmiyle ne kadar amel ettiği" (Tirmizî, "Şifâtül-kıyâme", 1). Farklı sahâbilerin Resûlullah'tan yaptıkları rivayetlerden anlaşılabileceği üzere kıyamet günü Cenâb-ı Hak arada melekler bulunmaksızın bazı kimselere soru yöneltecektir. Hesap işlemlerinin başladığı sırada mümin kul Allah'ın lutuf ve himayesine yaklaştırılır. O'nun tarafından dünyada işlediği falan günahı hatırlayıp hatırlamadığı sorulur. Mümin de hatırladığını söyler. Cenâb-ı Hak, o günahı dünyada insanların gözünden sakladığı gibi, bugün de affedip amel defterinden sildiğini gizlice beyan eder (Buhârî, "Tefsîr", 11/4, "Edeb", 60, "Tevhîd", 97; Müslim, "Tevbe", 52; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, s. 301-302). Kıyamet gününde sorgu ve hesaba tâbi tutulmada asıl olan herkesin kendi inanç ve davranışlarıdır, çün-